

**REPUBLIKA E SHQIPËRISË
INSTITUTI I ZHVILLIMIT TË ARSIMIT**

**Struktura: 2+2=4 vite; 4 vite bllok; 2+2 dhe si lëndë me zgjedhje: struktura 2+1+1
Drejtimi: TIK; Veterinari; Ekonomi, Biznes, Pyje.**

Si lëndë me zgjedhje në degët: Mekanikë, Elektroteknikë, Elektronikë, Hoteleri-Turizëm, Teknologji ushqimore, Përpunim druri, Bujqësi, Peshkim, Termohidraulikë, Ndërtim.

**PROGRAMET E KURRIKULËS PËR ARSIMIN
PROFESIONAL – TEKNIK (APT)**

FUSHA: ARTE

LËNDA: HISTORIA E ARTIT SHQIPTAR

**PROGRAMI I LËNDËS
HISTORIA E ARTEVE
PËR KLASËN E 13-TË**

Koordinator: Majlind Hala

Redaktor: Vjola Grillo

Përgjegjës sektori: Marita Hamza

TIRANË, DHJETOR 2010

Historia e arteve është lënda që do të studiohet në kulturën e përgjithshme të arsimit profesional-teknik në klasën e 13-të (në strukturat 2 + 2 = 4 vite; bllok në 4 vite; 2+2, si dhe si lëndë me zgjedhje të detyruar në strukturën 2 +1 +1 = 4 vite).

Lënda do të luajë një rol të rëndësishëm në plotësimin e formimit kulturor të nxënësve, duke zgjeruar më tej njohuritë e tyre për zhvillimin e artit shqiptar dhe atij botëror. Programi jep njohuri të përgjithshme për zhvillimin e historisë së arteve, përkatësisht *art pamor, kërcim, muzikë dhe teatër* nga lashtësia deri në ditët tona, arte të cilat ndikuan te njëri-tjetra dhe ndihmuan në zhvillimin e tyre të mëtejshëm.

Përmes studimit të përmbajtjeve që ofron ky program, nxënësit do të mësojnë të diskutojnë rreth *karakteristikave* kryesore të veprave të artit.

Lënda e historisë së arteve u referohet në mënyrë kronologjike zhvillimit në përgjithësi të arteve, si dhe njohjes së vlerave historike dhe artistike. Njohja dhe studimi i historisë së arteve, si asaj shqiptare, ashtu dhe asaj botërore, pasuron kulturën dhe përvojën personale të nxënësve, duke i bërë ata të jenë të ndjeshëm ndaj arteve, si dhe të respektojnë më shumë kulturën e vendit të tyre dhe atë botërore. Përmes shtjellimit historik të artit shqiptar në Shqipëri e më gjerë, prezantohen vlerat e veprave artistike shqiptare në të gjitha fushat e sipërpërmendura, duke kontribuar kështu në *zhvillimin e identitetit kombëtar* të nxënësve.

Njohuritë zhvillohen në rrafshin historik dhe artistik, duke iu referuar zhvillimeve dhe informacionit aktual mbi periudha dhe autorë të ndryshëm të artit shqiptar dhe atij botëror.

1. SYNIMI I LËNDËS

Ky program synon të plotësojë formimin kulturor të nxënësve nëpërmjet njohjes së vlerave të artit shqiptar dhe atij botëror; të sigurojë kulturën e domosdoshme për të kuptuar artet, për të interpretuar e për të vlerësuar kulturën dhe veprat e artit kombëtar dhe atij botëror përmes njohjes së *zhvillimit historik* dhe *kulturor* të veprave dhe të autorëve më të spikatur të këtyre fushave artistike.

2. OBJEKTIVA TË PËRGJITHSHËM

Në përfundim të këtij programi, nxënës/i,-ja aftësohet:

- Të përshkruajë zhvillimin e arteve (art pamor, muzikë, kërcim, teatër) në Shqipëri, në Europë dhe në botë, në periudha dhe kontekste të ndryshme, bazuar në vlerat artistike të secilit lloj arti;
- të zhvillojë vetëdijen kombëtare nëpërmjet trajtimit historik të vlerave artistike kombëtare;
- të identifikojë, përmes veprave më përfaqësuese të arteve shqiptare apo të huaja, *autorin, vendin dhe periudhën*, duke përcaktuar *gjininë dhe përmbajtjen e veprës*;
- të analizojë karakteristikat e veprave artistike brenda të njëjtit lloj arti, p.sh., dy piktura të së njëjtës periudhë nga autorë të ndryshëm etj.;
- të bëjë vlerësimin e një vepre arti më përfaqësuese shqiptare apo botërore, përmes konceptit të së bukurës;
- të mbajë një qëndrim personal ndaj një vepre arti shqiptare apo botërore, duke e sjellë atë përmes një analize të thjeshtë apo një eseje.

3. OBJEKTIVAT SIPAS LINJAVE

33 javë x 2 orë = 66 orë

Linja 1: Historia e artit pamor

Përshkrimi i linjës: Historia e artit pamor luan një rol të rëndësishëm në edukimin e nxënësve. Nëpërmjet studimit, ata identifikojnë *vlera estetike dhe njerëzore* të artit dhe kuptojnë *ndikimin e tij në shoqëri*. Nxënësit, përmes një gjuhe të thjeshtë artistike, analizojnë vepra të ndryshme të artit pamor; shpjegojnë karakteristikat e periudhave dhe të veprave të autorëve të ndryshëm që bënë epokë. Nëpërmjet veprës së artit, nxënësit mund të njohin të shkuarën dhe aktivitetin njerëzor në periudha të caktuara, duke kuptuar se si artisti u jep formë dyshimeve, qartësive ose vlerave që pasqyrojnë karakterin e kohës së tyre. Gjithashtu, nxënësit njihen me zhvillimin e artit figurativ në Shqipëri në periudha të ndryshme, me karakteristikat historike, shoqërore dhe kulturore të krijimit të veprave. Për herë të parë vjen njohja konkrete, përmes vlerave reale të artit figurativ kombëtar dhe përfaqësuesve të tij në periudha të ndryshme.

Orët e sugjeruara: 19

Linja	Objektivat
Historia e artit pamor	<p>Në përfundim të këtij programi, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Të përshkruajë zhvillimet në artin pamor shqiptar dhe atë botëror gjatë periudhave të ndryshme historike, duke u përqendruar në veprat dhe autorët më të spikatur*. <p>Periudhat e marra në studim:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Arti <i>antik</i>: prehistorik, arti egjiptian, arti grek, arti romak, kristianizmi i hershëm, arti bizantin. ○ Arti islamik, arti afrikan, arti kinez. ○ Arti në <i>mesjetë</i>: Mesjeta e hershme, arti romanik, arti gotik. ○ Arti në <i>Rilindje</i>: Rilindja e parë, Rilindja e lartë, Baroku, Rokoko. ○ Arti <i>modern</i>: neoklasicizmi, romanticizmi, ○ Realizmi, impresionizmi, postimpresionizmi. ○ Arti në <i>Shqipëri</i> dhe ndikimi nga kultura të tjera:<ul style="list-style-type: none"> - Kultura ilire, (Butrinti, Apolonia, Dyrrahu), - mozaikët e lashtë në Shqipëri, - ikonografët e shek. XVIII,

* Autorët dhe veprat duhet të jenë më të spikaturit e periudhës.

	<p style="text-align: right;">Onufri,</p> <ul style="list-style-type: none"> - periudha e Pavarësisë, arti në vitet njëzet të shek. XX, arti bashkëkohor, realizmi socialist. <ul style="list-style-type: none"> • Të mbajë qëndrim personal gjatë analizës që i bën zhvillimit historik të veprave të artit pamor (p.sh., në një debat, ese, projekt etj.), sipas disa kriterëve: <ul style="list-style-type: none"> - Periudhës dhe autorit, - ndikimeve, - mjedisit social e shoqëror, - mesazhit që përcjell. • Të ideojë, vetë ose në grup, një projekt që ka të bëjë me zhvillimin historik të këtij arti, si p.sh.: evoluimi i artit shqiptar nga shek. XVIII deri në ditët tona, vepra dhe përfaqësues. <ul style="list-style-type: none"> • Të diskutojë mbi ndikimin e artit te vetja dhe në shoqëri, pa paragjykuar mendimet e të tjerëve, p.sh., parapëlqimet e një arti të një periudhe të caktuar (arti i Rilindjes etj.). • Të jetë pjesëmarrës ose organizator në veprimtari të ndryshme artistike në klasë, në shkollë, në mjedisin ku jeton, në komunitet dhe në shoqëri.
--	--

Linja 2: Historia e muzikës

Përshkrimi i linjës: Historia e muzikës i njeh nxënësit me zhvillimin e muzikës shqiptare dhe asaj botërore në periudha të ndryshme historike dhe kohore, si dhe shpjegon karakteristikat dhe ndikimet e muzikës shqiptare dhe asaj botërore në kontekstin historik, shoqëror dhe kulturor ku ajo u zhvillua. Nxënësit, përmes njohjes së zhvillimit të muzikës në periudha të ndryshme dhe përfaqësuesve të saj, zhvillojnë një mënyrë komunikimi, duke përdorur një gjuhë të thjeshtë muzikore. Përjetimi i gjendjeve të shumta emocionale muzikore i ndihmon nxënësit të zhvillojnë përgjigjet e tyre emocionale për muzikën shqiptare apo atë botërore që ata dëgjojnë, qoftë kjo tradicionale, klasike apo moderne. Debati, analiza dhe vlerësimi i disa prej veprave më të spikatura muzikore do të shoqërojnë nxënësit gjatë studimit të njohurive dhe gjatë punës së tyre, duke zhvilluar qëndrimet dhe vlerësimet ndaj pjesëve muzikore që dëgjojnë, pavarësisht llojit apo gjinisë muzikore.

Orët e sugjeruara: 16

Linja	Objektivat
Historia e muzikës	<p>Në përfundim të këtij programi, nxënës/i,-ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Të përshkruajë zhvillimin e muzikës shqiptare dhe asaj botërore gjatë periudhave të ndryshme historike, duke u mbështetur në veprat muzikore dhe kompozitorët më të spikatur*. <p>Periudhat e marra në studim:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Muzika në periudhën e lashtësisë, ○ muzika në periudhën e mesjetës, ○ muzika në periudhën barok, ○ muzika në periudhën e klasicizmit, ○ muzika në periudhën e romantizmit, ○ muzika në shek. XX, ○ muzika shqiptare në periudhën e <i>mesjetës</i>, ○ muzika shqiptare në periudhën e Rilindjes ○ muzika shqiptare pas viteve '45 të shek. XX. <ul style="list-style-type: none"> • Të krahasojë dy pjesë muzikore shqiptare apo të huaja që parapëlqen (p.sh., një pjesë vokale apo instrumentale), duke folur për karakteristikat muzikore të tyre. • Të diskutojë rreth subjektit të një opere, duke u nisur nga vepra dhe autori; rreth muzikës së saj, duke u nisur nga karakteristikat e muzikës dhe rreth periudhës së cilës i përket kjo opera. • Të debatojë mbi një vepër muzikore, duke e zhvilluar debatin mbi llojin muzikor (muzika instrumentale, muzika vokale, muzika skenike); mbi llojin e interpretimit të veprës muzikore (orkestër harqesh, orkestër simfonike) dhe mbi përmbajtjen e veprës. • Të marrë pjesë në shfaqje artistike muzikore të qytetit apo të rajonit ku jeton, në veprimtari të ndryshme artistike në klasë, në shkollë etj.

Linja 3: Historia e kërcimit shqiptar

Përshkrimi i linjës: Historia e kërcimit njeh nxënësit me etapat e zhvillimit të kërcimit shqiptar dhe të huaj nga lindja deri në ditët tona, duke renditur karakteristikat e ndryshme të zhvillimit të kërcimit. Përmes studimit të kërcimit, lindjes së baletit dhe formave të

---

* Autorët dhe veprat duhet të jenë më të spikaturit e periudhës.

tjera të kërcimit, si dhe veprave më të arrira e përfaqësuesve kryesorë, nxënësit kuptojnë më mirë zhvillimin e këtij arti në kontekstin historik, shoqëror dhe kulturor të vendit ku ato kanë lindur dhe janë zhvilluar.

Njohja me baletin romantik, përfaqësuesit e baletit rus gjatë shekujve XIX - XX, si dhe baletet e para simfonike, zhvillimi i kërcimit modern që i përket shek. XX, kërcimet dhe rrymat më kryesore të zhvillimit të kërcimit modern, janë pjesë e studimit të kësaj disipline, duke përcaktuar vlerat artistike përmes autorëve kryesorë që i krijuan, si dhe kërcimtarëve që u dhanë jetë. Gjithashtu, historia e kërcimit plotëson nxënësit me njohuri të përgjithshme të zhvillimit të kërcimit shqiptar, me veprat kryesore e më të spikatura të kërcimit shqiptar, si dhe me përfaqësuesit kryesorë të këtyre veprave.

Orët e sugjeruara: 13

Linja	Objektivat
<p>Historia e kërcimit</p>	<p>Në përfundim të këtij programi, nxënës/i,-ja duhet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Të përshkruajë zhvillimin e artit të kërcimit, duke njohur periudhat dhe veprat artistike më të rëndësishme, zhanret dhe disa nga përfaqësuesit më të spikatur* shqiptarë dhe të huaj. <p>Periudhat e marra në studim:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Arti parahistorik dhe kërcimi, ○ kërcimi gjatë mesjetës, ○ kërcimi gjatë Rilindjes dhe lindja e baletit si gjini, ○ zhvillimi i baletit në Itali dhe në Francë, reformat e Noverit, ○ baleti romantik në shek. XIX, ○ baleti rus në shek. XIX, XX dhe baletet e para simfonike, ○ kërcimi në shek. XX - zhvillimi i mëtejshëm i baletit klasik dhe reformat e para moderne, ○ lindja e kërcimit modern dhe përfaqësuesit kryesorë të tij, ○ vallja dhe karakteristikat kryesore sipas trevave në Shqipëri e më gjerë, ○ zhvillimi i baletit në Shqipëri në shek. XX, ○ veprat më të rëndësishme dhe përfaqësuesit e koreografisë shqiptare. <ul style="list-style-type: none"> • Të shpjegojë lidhjen midis llojeve të artit: <i>muzika</i>, <i>skenografia</i> dhe <i>letërsia</i>. • Të dallojë karakteristikat e baletit modern dhe atij

* Autorët dhe veprat duhet të jenë më të spikaturit e periudhës.

	<p>klasik, duke u ndalur në disa komponentë, si: <i>muzika, lëvizjet dhe kostumet.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Të përshkruajë zhvillimet e kërcimit shqiptar që nga fillimet e tij, duke nxjerrë në pah karakteristikat historike, artistike dhe estetike të kërcimeve të ndryshme. • Të diskutojë rreth zhvillimit të kërcimit dhe krijimit të veprave koreografike me përfaqësues kryesorë shqiptarë dhe të huaj. • Të jetë pjesë pjesëmarrës/e ose organizator/e në veprimtari të ndryshme artistike në klasë, në shkollë, në mjedisin ku jeton, në komunitet dhe në shoqëri.
--	--

Linja 4: Historia e teatrit

Përshkrimi i linjës: Historia e teatrit i njeh nxënësit me etapat kryesore të zhvillimit të teatrit shqiptar dhe atij botëror nga periudha e antikitetit deri në ditët tona, duke përcaktuar ndikimet dhe karakteristikat e tij historike, shoqërore dhe artistike në shoqërinë njerëzore në këto periudha. Përmes njohjes së zhvillimit historik të teatrit, nxënësit do të studiojnë zhvillimin e elementeve kryesore që përbëjnë teatrin, *zhvillimin e dramës, të skenës, të artit të aktorit* etj. Nëpërmjet analizave historike dhe artistike të disa prej veprave më të shquara dhe më përfaqësuese të dramaturgjisë shqiptare apo asaj të huaj, nxënësit do të kryejnë diskutime, debate apo detyra konkrete.

Orët e sugjeruara: 18

Linja	Objektivat
Historia e teatrit	<p>Në përfundim të këtij programi, nxënës/i,-ja duhet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Të përshkruajë <i>etapat kryesore</i> të zhvillimit historik të teatrit, duke njohur periudhat, veprat më të rëndësishme skenike dhe disa nga përfaqësuesit më të spikatur* shqiptarë dhe të huaj. <p>Periudhat e marra në studim:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Lindja e teatrit dhe origjina e tij, ○ lindja e tragjedisë dhe përfaqësuesit e teatrit antik greko-romak nga shekulli V p.e.r e deri në shekullin V të e.r, ○ teatri gjatë mesjetës nga shekulli V deri në shekullin XV, ○ teatri gjatë Rilindjes në Europë, ○ teatri i klasicizmit, ○ teatri iluminist dhe romantik, ○ drama romantike franceze, dramaturgjia

* Autorët dhe veprat duhet të jenë më të spikaturit e periudhës.

	<p>angleze, teatri italian, teatri gjerman, teatri rus etj.,</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ teatri realist dhe ai modern i shek. XIX-XX, ○ teatri ekzistencialist dhe teatri i absurdit i shek. XX, ○ teatri shqiptar në antikitet, ○ teatri folklorik, ○ teatri në periudhën e Rilindjes Kombëtare, ○ teatri në periudhat 1912-1945 dhe pas vitit 1945, ○ teatri dhe kinemaja pas vitit 1945 deri në ditët tona. <ul style="list-style-type: none"> • Të përshkruajë zhvillimet e artit dramatik shqiptar dhe të huaj, mbështetur në karakteristikat <i>specifike, historike dhe artistike</i> të veprave të veçanta. • Të përdorë diskutimet dhe debatin rreth zhvillimit të kulturës skenike, si dhe veprave të përfaqësuesve kryesorë shqiptarë. • Të përshkruajë zhvillimet e teatrit, përmes karakteristikave të tyre historike, shoqërore dhe artistike. • Të analizojë një nga veprat më përfaqësuese të dramaturgjisë botërore, duke u mbështetur në elementet përbërëse të saj, si: <i>lloji i skenës, arti i aktorit dhe regjisorit</i> etj. • Të analizojë <i>cilësinë</i> e realizimit të veprave të ndryshme skenike apo kinematografike, duke përdorur një fjalor të përshtatshëm artistik. • Të marrë pjesë në veprimtari të ndryshme artistike në klasë, në shkollë etj.
--	--

4. KËRKESA TË ARTEVE NDAJ LËNDËVE TË TJERA

ART PAMOR	HISTORI
Zhvillimi i historisë njerëzore në lidhje me artin pamor	<p>Nxënës/i, -ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Të përshkruajë ngjarjet historike, sociale, politike dhe kulturore, që kanë lënë gjurmë në secilën periudhë historike; ▪ të përshkruajë kthesat e mëdha historike që kanë ndikuar fort në zhvillimin e shoqërisë njerëzore të këtyre periudhave.

KËRCIMI	HISTORI
<p>Kërcimi në periudhën e shek. XVII, XVIII, XIX, XX</p>	<p>Nxënës/i, -ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Të përshkruajë ngjarjet historike, sociale dhe kulturore që lanë gjurmë në këto periudha.
DRAMA	GJUHA SHQIPE
<p><i>Fjala</i> dhe roli i saj si mjet kryesor në interpretimin e aktorit.</p> <p><i>Të folurit skenik</i>: veprimi nëpërmjet fjalës, përshtatja, komunikimi i ndjenjave nëpërmjet fjalës, emocioneve, ideve, qëllimeve të shfaqura dhe të pashfaqura të njeriut në jetë dhe aktorit në skenë, nënteksti etj.</p>	<p>Nxënës/i, -ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Të njohë dhe të praktikojë shqiptimin e saktë të zanoreve dhe bashkëtingëlloreve; ▪ të njohë dhe të praktikojë diksionin e fjalës, shqiptimin e saktë të saj; ▪ të përdorë elementet e teknikës së theksit logjik dhe emocional, si dhe rolin e intonacionit në komunikim; ▪ të njohë dhe të praktikojë për të zotëruar stile të ndryshme të të folurit; ▪ të identifikojë forcën që mbart fjala për të individualizuar njeriun në jetë dhe personazhin në skenë.
DRAMA	LETËRSIA
<p><i>Analiza</i> e një vepre dramatike me të gjitha elementet strukturore të saj.</p> <p><i>Zhvillimi historik</i> i dramaturgjisë nëpër etapa të ndryshme: antikiteti, Rilindja, klasicizmi, romantizmi, iluminizmi, realizmi, drama bashkëkohore etj.</p> <p><i>Drama</i> si gjini letrare krahasuar me gjini të tjera</p>	<p>Nxënës/i, -ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Të bëjë analizën e një vepre letrare, që në thelb është e njëjtë me analizën e një vepre dramatike; ▪ të zbulojë temën, idenë, stilin, konfliktin; ▪ të analizojë personazhet; ▪ të përshkruajë strukturën kompozicionale etj.; ▪ të njohë etapat e ndryshme të zhvillimit të artit dhe të letërsisë, duke përshkruar karakteristikat kryesore të tyre; ▪ të bëjë krahasimin e gjinive të ndryshme letrare, duke identifikuar specifikat e tyre sidomos specifikat e dramës si gjini letrare e destinuar për në skenë;

letrare, proza, poezia etj. Studimi i mjeteve të shprehjes artistike: metafora, simboli etj.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ të njohë larminë e figurave artistike letrare dhe t'i përshtatë ato në gjininë dramatike, si dhe me tendencat e ndryshme letrare dhe filozofike, që kanë pasur pasqyrimin e tyre edhe në dramaturgji dhe në teatër.
MUZIKA	HISTORI
Muzika në <i>Rilindje, barok, romantizmi</i> dhe në shekullin XIX, XX.	<p>Nxënës/-i, -ja aftësohet:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Të përshkruajë ngjarjet historike, sociale dhe kulturore që lanë gjurmë në këto periudha.

5. KËRKESA PËR ZBATIMIN E PROGRAMIT

Historia e arteve në shkollat e arsimit profesional-teknik në klasën e 13-të studiohet në 66 orë mësimore gjithsej, me 2 orë në javë. Programi i historisë së arteve do të thellojë dhe do të zgjerojë përvojat e fituara nga nxënësit në arsimin e detyruar. Programi i historisë së arteve organizohet sipas linjave, ku çdo linjë përfaqëson një disiplinë, përkatësisht: *artin pamor, kërcimin, muzikën, teatrin dhe kinemanë*.

Përmes këtij programi, nxënësit njihin, studiojnë dhe vlerësojnë periudhat, në të cilat u zhvillua arti në botë dhe në Shqipëri, veprat dhe përfaqësuesit më të spikatur të çdo periudhe. Ata përshkruajnë, krahasojnë dhe mbajnë qëndrim kritik, duke vlerësuar opinionet e gjithsecilit për çdo vepër arti të marrë në analizë.

Të menduarit kritik për zhvillimin e qëndrimeve dhe për vlerësimin e një vepre artistike.

Për të formuar njohuritë dhe qëndrimet artistike të nxënësve në lëndën e historisë së arteve, në përshtatje me natyrën që kanë artet në përgjithësi, mësues/i,-ja duhet të zhvillojë te nxënësit kulturën e nevojshme artistike, të domosdoshme për njohjen, evidentimin dhe studimin e veprave të autorëve më përfaqësues, duke evidentuar karakteristikat e veprave më kryesore, që ata kanë krijuar. Programi i historisë së arteve kërkon nga zbatuesit që kjo lëndë të mos zhvillohet vetëm në planin teorik, por të trajtohet edhe si një lëndë që, përmes *detyrave individuale* apo *punëve në grup*, të zhvillojë aftësitë *analizuese* dhe *vlerësuese* të veprave të artit, qofshin figurative, skenike, vokale etj., ku çdo nxënës/e duhet të përftojë aftësitë për të mbajtur qëndrim artistik dhe kritik ndaj tyre.

Zbatimi i programit duhet të bëhet duke respektuar parimet e barazisë gjinore, etnike, kulturore, racore dhe fetare.

Objektivat e programit

Objektivat e programit janë për të gjithë nxënësit. Kjo do të thotë se të gjithë nxënësve duhet t'u jepet mundësia për të nxënë atë që përshkruhet tek objektivat. Realizimi i objektivave në tema apo njësi mësimore, si dhe renditja e tyre është zgjedhje e lirë e zbatuesit të programit. P.sh.: objektivi i marrë nga linja e artit pamor: *"Të përcaktojë për çdo periudhë autorët më të spikatur dhe veprat më të njohura të tyre"*, kërkon që të gjithë nxënësit të njohin zhvillimet e artit jo duke riprodhuar në mënyrë mekanike njohuritë e marra, por duke gjetur dhe duke evidentuar përveç autorit disa prej karakteristikave të veprave më të spikatura që bënë epokë, p.sh.: *vendin ku u krijua vepra, lloji i veprës, përmbajtja e saj etj...**. Nëse një përdorues i programit nuk e bën këtë, nuk ka zbatuar programin lëndor.

Mësues/i,-ja dhe autorët e materialeve mësimore duhet të mbulojnë të gjithë gamën e niveleve të nxënësve.

Veprat e sugjeruara që duhet të trajtojnë përdoruesit e këtij programi, duhet të jenë veprat më të njohura të autorëve. Punët apo veprimtaritë që u kërkohen nxënësve, mund të jenë një ese, një projekt ose veprimtari tjetër krijuese, të zhvilluara individualisht apo në grup.

Orët mësimore

Programi i historisë së arteve është strukturuar në 4 linja që vijjnë njëra pas tjetrës.

Sasia e orëve mësimore për secilën linjë është rekomanduese. Përdoruesit e programit duhet të respektojnë sasinë e orëve vjetore të lëndës, por ata janë të lirë të ndryshojnë me 10% (shtesë ose pakësim) orët e rekomanduara për secilën linjë.

Domethënë, mësues/i,-ja mund të vendosë të vazhdojë më ngadalë, kur vë re se nxënësit hasin vështirësi të veçanta në përmbushjen e objektivave mësimorë, por mund të ecë më shpejt, kur nxënësit demonstrjnë një përvetësim të kënaqshëm.

Në programin e lëndës së historisë së arteve, afërsisht **70%** e totalit të orëve mësimore janë për shtjellimin e njohurive të reja lëndore, ndërsa **30%** e tyre janë për përpunimin e njohurive (gjatë vitit shkollor dhe në fund të tij).

Përpunimi i njohurive

Përpunimi i njohurive përmban:

- Përsëritjen brenda një linje të caktuar të njohurive bazë të tij (njohuritë dhe konceptet themelore);
- testimin e njohurive bazë;
- integrimin e njohurive të reja të një linje me njohuritë paraardhëse;
- integrimin e njohurive të reja me njohuritë e lëndëve të tjera brenda fushës së arteve apo edhe më tej (Ndonëse këto integritime do të përshkrijnë zhvillimin e çdo ore mësimore, gjatë përpunimit u duhet kushtuar kohë e posaçme.);
- projektin kurrikular lëndor, që mund të jetë lëndor apo ndër-lëndor;
- përsëritjen vjetore (Pavarësisht nga ndarja në linja, lënda duhet parë si një e

---

* Ky shënim është i vlefshëm për të gjithë përdoruesit e programit.

tërë.);

- shkrimin e një eseje rreth 800 fjalë, duke përcjellë emocionet dhe qëndrimin personal rreth një shfaqjeje/vepre artistike, ku pika mbështetëse për hartimin e saj mund të jenë: autori, përmbajtja e veprës, skena, kostumet, interpretuesit etj.;
- projektin, p.sh., me temë: “*Shekulli XIX - shekulli i baletit, i operës dhe i muzikës simfonike*”.

Në orët mësimore që i përkasin përpunimit të njohurive, mësues/i,-ja zhvillon edhe tema me nismën e tij/saj ose me kërkesën e vetë nxënësve. Këto tema mund ta kenë pikën e nisjes nga temë mësimore aktuale ose thjesht nga kureshtja e nxënësve.

Gjatë përpunimit të njohurive, duhet t’i kushtohet kohë e posaçme:

1. *Kultivimit të aftësive të posaçme lëndore:*

- *Komunikuese:* Komunikimin e saktë të njohurive, mendimeve dhe qëndrimeve rreth arteve në përgjithësi dhe veprave të ndryshme, duke përdorur një fjalor të thjeshtë artistik.
- *Analizuese:* Analizimin e një vepre arti shqiptare apo botërore, duke nxjerrë në pah karakteristikat e saj, p.sh., *në muzikë:* duke dëgjuar një nga veprat më të njohura të Bethovenit (*Simfonia e Nëntë, apo Sonata e Hënës*), ata do të kuptojnë gjuhën e muzikës në përgjithësi, duke depërtuar sa më mirë në mendimin që shpreh vepra.
- *Krahasuese:* Krahasimin e dy veprave artistike, qofshin këto muzikore, figurative, skenike apo koreografike;
- *Krijuese:* Shkrimin e një eseje (rreth 800 fjalë), duke nxjerrë karakteristikat e një vepre artistike, për të sjellë opinionin dhe qëndrimin personal.

2. *Formimit të qëndrimeve*, si qëndrimi etiko-social etj., dhe qëndrimi gjatë punës në grupe të vogla nxënësish.

Gjatë orëve të përpunimit të njohurive, nxënësve duhet t’u krijohet mundësia të punojnë detyra tematike, bazuar mbi një tematikë të caktuar etj.

Me nxënësit me vështirësi në të nxënë, duhet të punohet veçmas për realizimin e detyrave, duke iu përshtatur stileve të tyre të të nxënit.

Për zhvillimin e kësaj lënde, rol të rëndësishëm luajnë *mjedisi, metodat* dhe përdorimi i *teknologjive mësimore* (TV, video, magnetofon, CD, DVD, projektorë etj.), ndërsa për realizimin e projekteve, në varësi nga tema e tyre, kërkohet bashkëpunimi dhe puna në grup.

6. VLERËSIMI

Vlerësimi i nxënës/it,-es përkrahon gjithë procesin mësimor dhe shërben për përmirësimin e këtij procesi. Vlerësimi i nxënës/it,-es nuk ka për qëllim të vetëm vendosjen e notës dhe as nuk përfundon me vendosjen e saj.

Vlerësimi mbështetet tërësisht në objektivat dhe në programin lëndor dhe mësues/i,-ja nuk ka të drejtë të vlerësojë nxënësit për ata objektiva të arritjes që nuk përshkruhen në program.

Objektiv i vlerësimit nuk janë vetëm njohuritë, por edhe qëndrimet e nxënësve, si qëndrimet etiko-sociale dhe ato të bashkëpunimit me të tjerët.

Mësues/i,-ja vetë, por dhe në bashkëpunim me nxënësit, zhvillon larmi mënyrash vlerësimi, që kanë të bëjnë me:

- Përdorimin e saktë të *njohurive mbi 4 fushat e arteve*;
- dallimin e individit (nxënës/it,-es) më të suksesshëm gjatë debatit për krahasimin e dy veprave të artit botëror (art pamor, muzikë, teatër apo kërcim);
- shkrimin e esesë (rreth 800 fjalë), duke përcjellë saktë qëndrimin e vet rreth një shfaqjeje/vepre artistike, si dhe duke përcjellë emocionet e veta rreth skenës, veshjeve, muzikës, interpretuesve etj.;
- vlerësimin përfundimtar të një punimi, kursi për krijimin e një posteri: ku të veçojnë piktorin/aktorin/kompozitorin/regjisorin apo balerinin e parapëlqyer shqiptar apo të huaj; CD: ku të sjellë muzikën e parapëlqyer; album me vepra arti 2 - 3 dimensionale etj.;
- evidentimin e individit (nxënës/it,-es) për kërkimin dhe prurjen e informacioneve të sakta dhe në lidhje logjike me detyrën e kërkuar.

Vlerësimi mund të bëhet individual ose në grup, në klasë ose jashtë saj.

Mësues/i,-ja nuk është i detyruar të vlerësojë me notë nxënësit në çdo orë mësimore, por për punë të paracaktuara të nxënësve me grupe të vogla, mësues/i,-ja parashtron peshën e vlerësimit me notë të grupit në tërësi, apo edhe të çdo nxënës/i,-eje, në veçanti.

Si rregull, nxënësit dhe mësues/i,-ja duhet të bashkëbisedojnë lirshëm, si partnerë, rreth përvetësimit të njohurive të fituara të orëve të kaluara dhe rreth mirëkryerjes së detyrave jashtë klase.

Herë pas here, mësues/i,-ja duhet të vlerësojë me notë, duke ua bërë të qartë nxënësve që në fillim, qëllimin e vlerësimit dhe kriteret e tij.

Portofoli i nxënës/it,-es, është një mundësi vlerësimi e vetëvlerësimi, si dhe një koleksion i punimeve të nxënësve përgjatë vitit shkollor. Ai/ajo mund të përmbajë detyra të ndryshme tematike, të gjitha në dobi të veprimtarive të ndryshme shkollore, produkte të veprimtarive kurrikulare etj. Ato mund të jenë:

- një ese,
- albume me foto të artistëve të ndryshëm apo nga vepra të luajtura në skenë,
- Cd apo DVD nga vepra të ndryshme artistike, vokale, koreografike, teatrale apo figurative shqiptare apo të huaja,
- etj.

Përzgjedhjet për portofolin bëhen nga nxënësit, mësues/i,-ja rekomandon.